

คำนำ

ในการจัดทำเอกสารวิชาการที่ผ่านมา 2 ฉบับ ทำให้เกิดการเรียนรู้หลักการที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย 2 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม และหลักประชาธิปไตย แต่ในฉบับนี้ซึ่งเป็นเอกสารวิชาการฉบับสุดท้าย จะพูดถึงหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้ถูกบรรจุและแอบแฝงอยู่ในรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับของโลก เพราะโดยเนื้อแท้แล้ว กฎหมายนอกจากจะถูกตราขึ้นเพื่อตั้งข้อบังคับกฎเกณฑ์แก่ประชาชน ยังมุ่งคุ้มครองประชาชนหรือสิทธิต่างๆ ที่ประชาชนพึงมีพึงได้ ไม่ให้ถูกลิดรอนไป รัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นกฎหมายลำดับสูงสุดจึงยอมบรรจุเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ด้วยเช่นเดียวกัน และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการจัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชนชาวไทย และมีการบัญญัติเพิ่มเติมแก้ไขในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

แม้ว่าสถานการณ์การเมืองในขณะนี้จะเปลี่ยนแปลงไป และมีการประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 11/2557 เรื่องการสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 แต่ในข้อ 5 ของประกาศดังกล่าว ก็ยังคงให้องค์กรอิสระซึ่งรวมถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไป การเรียนรู้ถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนว่ามีอำนาจหน้าที่อย่างไร จึงไม่เสียเปล่าอย่างแน่นอน เมื่อทราบดังนี้แล้วจึงขอเชิญทุกท่านเข้ามาร่วมค้นหาความเป็นมาของหลักสิทธิมนุษยชน รวมถึงเรื่องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่ามีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทิศทางใด

ดร.พงศ์ศักดิ์ งามสันต์

หลักสิทธิมนุษยชน

1. ความหมายของ “สิทธิมนุษยชน”

ในกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) ซึ่งสหประชาชาติได้ประกาศเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 และบรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชนทั้งหลาย มิได้ให้คำจำกัดความของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้แต่อย่างใด เพราะสิทธิมนุษยชนจะเป็นอย่างไรในบริบทของประเทศใด ต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์ภายในประเทศ อาติ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจการเมือง การปกครอง แล้วแต่กรณี จึงเป็นการยากยิ่งที่จะกำหนดนิยามที่ชัดเจนลงไป

แต่อย่างไรก็ตาม พอจะรวบรวมความหมายมาได้ดังนี้

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนได้รับอย่างเสมอภาคกันเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุข มีศักดิ์ศรี มีเสรีภาพ มีเมตริจิต และมีความเมตตาต่อกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สถานภาพทางกาย หรือสุขภาพ

สิทธิมนุษยชน หมายถึง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทยหรือสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคี

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิของความเป็นมนุษย์ ผู้ที่เป็นมนุษย์ย่อมมีสิทธิดังกล่าว ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยปราศจากข้อจำกัดทางกฎหมาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มนุษย์เท่านั้นที่มีสิทธินี้ และสิทธินี้เกิดขึ้นโดยติดตัวมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง โดยหลักบังคับของกฎหมายภายใต้หลักการเกียรติศักดิ์ สิทธิที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ที่จะเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่ทุกคนมีอยู่ในฐานะเป็นมนุษย์ ทั้งสิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ในส่วนบุคคล และสิทธิในการอยู่ร่วมกันในสังคม สิทธิในความเป็นมนุษย์นั้น มีทั้งสิทธิตามกฎหมายและสิทธิที่มีอยู่โดยไม่มีขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมาย แต่เป็นสิทธิที่เกิดจากมาตรฐานเพื่อความถูกต้อง ความเป็นธรรม หรือความยุติธรรม แต่เดิมสิทธิมนุษยชนจะกล่าวถึงในชื่ออื่น เช่น สิทธิในธรรม สิทธิในธรรมชาติ เป็นต้น

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ

ภาษาศาสนา และสถานภาพทางกายและสุขภาพรวมทั้งความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่ออื่นๆที่ขึ้นกับพื้นฐานทางสังคม สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้

แต่ความหมายที่ดูเหมือนจะชัดเจนและครอบคลุมมากที่สุดคือ ความหมายที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้ให้ไว้

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ : สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

2. ประวัติความเป็นมาของหลักสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนมีที่มาจากแนวความคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตกใน 2 เรื่อง คือ เรื่องกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ เป็นกฎหมายที่ใช้ได้ไม่จำกัดเวลา เป็นกฎหมายที่ใช้ได้ทุกแห่งไม่จำกัดว่าต้องใช้ในรัฐใดรัฐหนึ่ง และเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ และ

เรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงแนวความคิดที่มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าผู้สร้างมนุษย์ได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ไว้ เป็นสิ่งที่โอนแก่ใครไม่ได้ และไม่มีใครสามารถมาล่วงละเมิดได้ เช่น สิทธิในชีวิตเสรีภาพ สิทธิที่จะหาความสุข และรัฐทั้งหลายจะต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ใช้เหตุผลยอมรับว่าเป็นหลักการที่ดี และเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมได้อย่างสันติและมีความสุข

จากความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิทางธรรมชาตินี้เอง ได้วิวัฒนาการมาสู่การจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ซึ่งเปรียบเสมือนกฎหมายแม่บทสิทธิมนุษยชนของโลกในที่สุด

สำหรับที่มาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right: UDHR) เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อชาวโลกได้เห็นความทารุณโหดร้ายของพรรคนาซีเยอรมันที่ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวหลายล้านคน หัวหน้ารัฐบาลประเทศสัมพันธมิตรต่างเห็นพ้องต้องกันว่าจะต้องแสวงหามาตรการที่เป็นรูปธรรมป้องกันมิให้มีการทำลายศักดิ์ศรีของมนุษย์เกิดขึ้นอีก ได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นเมื่อ 15 เมษายน 2488 โดยสหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) และลงมติยอมรับ ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 ด้วยคะแนนเสียง 48 เสียง ไม่มีเสียงคัดค้าน และไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ให้การรับรอง (ส่วนประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์ทั้งหมด รวมถึงชาติอาระเบีย และแอฟริกาใต้ งดออกเสียง)

เมื่อได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ทวีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ มีความร่วมมือกันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อพัฒนาบรรดามาตรการและกลไกทั้งในประเทศ และกลไกระดับนานาชาติ ให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ดำเนินไปอย่างมี

ระบบในมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ เพศ ผิว ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม หรือสิทธิทางการเมืองการปกครอง ฯลฯ

3. ประเทศไทยกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

แม้ปัญญาสากลดังกล่าวจะมีได้มีลักษณะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ อันจะก่อให้เกิดพันธกรณีตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศก็ตาม ประเทศไทยก็ได้พยายามปฏิบัติการให้เป็นไปตามหลักกฎหมายพื้นฐานที่กำหนดไว้ในปัญญาดังกล่าวด้วยดีตลอดมา

3.1 การพัฒนาภายในประเทศ

- พ.ศ.2519 : มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เพื่อรับรองสิทธิของหญิงให้เท่าเทียมกับชาย
- พ.ศ.2526 : ประกาศใช้พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526
- พ.ศ.2540 : ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการค้าเด็กและสตรี พ.ศ.2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- พ.ศ.2542 : ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2542
- การยกเลิกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ที่ห้ามสตรีดำรงตำแหน่งข้าราชการบางตำแหน่ง
- แก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหา จำเลย หรือนักโทษให้มีสถานะดีขึ้น

การพัฒนาที่สำคัญมาก ได้แก่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนเป็นจำนวนมาก ทั้งที่บัญญัติไว้ชัดเจนและแฝงอยู่ในมาตราต่างๆ ดังนี้

- ส่วนที่ 1 บททั่วไป มาตรา 26-29
- ส่วนที่ 2 ความเสมอภาค มาตรา 30-31
- ส่วนที่ 3 สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มาตรา 32-38
- ส่วนที่ 4 กระบวนการยุติธรรม มาตรา 39-40
- ส่วนที่ 5 สิทธิในทรัพย์สิน มาตรา 41-42
- ส่วนที่ 6 สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ มาตรา 43-44
- ส่วนที่ 7 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน มาตรา 45-48
- ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา มาตรา 49-50
- ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ มาตรา 51-55
- ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน มาตรา 56-62
- ส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม มาตรา 63-65
- ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน มาตรา 66-67

- ส่วนที่ 13 สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ มาตรา 68-69
- หมวดที่ 4 หน้าที่ของชนชาวไทย มาตรา 70-74

3.2 การร่วมมือระหว่างประเทศ

ประเทศไทยได้ให้ความสนใจในการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือแนวทางปฏิบัติระหว่างประเทศ อันเกี่ยวกับด้านสิทธิมนุษยชนทั้งโดยอ้อมหรือโดยตรงหลายฉบับ เช่น

- ด้านสิทธิมนุษยชนโดยอ้อม : อนุสัญญาเจนีวาเพื่อให้ผู้บาดเจ็บและป่วยในกองทัพในสนามรบมีสถานะดีขึ้น ค.ศ.1949, อนุสัญญาเจนีวาเพื่อให้ผู้สังกัดในกองทัพขณะอยู่ในทะเล ซึ่งบาดเจ็บป่วยไข้ และเรือต้องอัปปางมีสถานะดีขึ้น ค.ศ.1949, อนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ค.ศ.1949, อนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลพลเมืองในเวลาสงคราม ค.ศ.1949
- ด้านสิทธิมนุษยชนโดยตรง : อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางการเมืองของสตรี ค.ศ.1952, อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ.1979, อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1985, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966
- แนวทางปฏิบัติระหว่างประเทศ : ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิในการพัฒนา, ปฏิญญาแห่งเวียนนาและแผนปฏิบัติการ, ปฏิญญาแห่งโลกว่าด้วยการอยู่รอดของเด็ก การปกป้องและพัฒนาเด็ก

4. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

4.1 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (National Human Rights Commission) เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการแก้ไขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นอีก 6 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์ ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้แทนจากองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนด้วย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว วาระละ 6 ปี มีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำ

ดังกล่าว เพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภา เพื่อดำเนินการต่อไป

- (2) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
- (3) เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครอง ในกรณีที่เห็นชอบตามที่ผู้ร้องเรียนว่า กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง
- (4) ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย เมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (5) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย และกฎ ต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- (6) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน
- (7) ส่งเสริมความร่วมมือและการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์กรเอกชน และองค์กรอื่น ในด้านสิทธิมนุษยชน
- (8) จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศและเสนอต่อรัฐสภา
- (9) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ และประชาชนประกอบด้วย และมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ รวมทั้งมีอำนาจอื่นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง รวมทั้งการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหายได้ (ตามข้อ 2 – 4 และเป็น การเพิ่มเติมจากอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และที่กฎหมายบัญญัติตามลำดับ

4.2 สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ช่วงเวลาการก่อตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2544 จนถึงปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยประสบกับความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ ทั้งที่เป็นความก้าวหน้าและความถดถอย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลกระทบต่อสถานการณ์สิทธิมนุษยชนหลายประการ อีกทั้งมีการพัฒนาการเชิงบวกด้านสิทธิมนุษยชนใหม่ๆ ภายในประเทศหลายประการ ทั้งในด้านองค์กร กลไกที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมาย เช่น การยอมรับพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเพิ่มเติมอีก 4 ฉบับ, การแก้ไขปรับปรุงและออกกฎหมายที่ตอบสนองและเอื้อต่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน, การแก้ไข

เพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาให้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและสตรีเป็นไปในทางที่สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลมากขึ้นมาตรา 66-67 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็รับรองสิทธิของชุมชนเรื่องการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งโดยชุมชนเองและโดยร่วมกับรัฐ หากได้รับผลกระทบจากโครงการก็สามารถฟ้องร้องหน่วยงานให้ปฏิบัติ ตามรัฐธรรมนูญได้

นอกจากนี้ ยังเกิดองค์กรและเครือข่ายของภาคเอกชน เพื่อการต่อสู้เรียกร้อง ปกป้องและคุ้มครอง สิทธิของประชาชนในหลายรูปแบบ เช่น กลุ่ม ชุมชน สมาคม ประชาคม ศูนย์คณะกรรมการสมัชชา เพื่อดำเนินกิจกรรมคุ้มครองเรียกร้องสิทธิให้กับกลุ่มเป้าหมายอย่างหลากหลาย เช่น เด็ก สตรี กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ พิการ แรงงานต่างด้าว หรือต่อต้านการละเมิดสิทธิในด้านต่างๆ มีการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ในด้านสิทธิ มนุษยชนอย่างกว้างขวาง โดยผ่านสื่อต่างๆ โดยสรุปสถานการณ์ด้านต่างๆ ได้ดังนี้

- **ด้านสิทธิทางการเมือง :** ตั้งแต่ พ.ศ.2547-ปัจจุบัน มีการชุมนุมทางการเมืองบ่อยครั้งมากที่สุด ในประวัติศาสตร์ และเป็น การชุมนุมที่ต่อเนื่องยาวนานจนเกิดผลกระทบต่อส่วนรวมอย่างรุนแรง กว้างขวาง จนรัฐบาลต้องประกาศใช้พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ.2551, พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548, และประกาศ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ จึงเห็นว่า ภาคส่วนต่างๆ จะต้อง ร่วมกันแก้ไขเยียวยาให้สังคมได้กลับคืนสู่ความสมานฉันท์ที่มีความเป็นธรรม ยุติธรรม เคารพหลัก ประชาธิปไตย หลักนิติรัฐ ที่ผู้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ มีศักดิ์ศรี และเคารพความ แตกต่างระหว่างกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง
- **ด้านสิทธิเด็ก :** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้รับรองสิทธิเสรีภาพใน ชีวิต ร่างกาย ของบุคคล ไว้ในมาตรา 31, ได้บัญญัติสิทธิของเด็กที่จะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม และได้รับการเลี้ยงดูอบรมจากรัฐในกรณีที่ไม่มี ผู้ดูแล ในมาตรา 53 ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเพิ่มเติม ถึงสิทธิในการอยู่รอดและการพัฒนาศักยภาพที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็ก การคุ้มครองจาก การถูกแทรกแซงหรือถูกจำกัดสิทธิตาม มาตรา 52, การคุ้มครองและการปฏิบัติอย่างเหมาะสมใน กระบวนการพิจารณาคดี และโดยเฉพาะคดีทางเพศตาม มาตรา 40(6) รวมถึงสิทธิในการคุ้มครอง พัฒนาและอบรมเลี้ยงดู การศึกษาปฐมวัย ความเสมอภาคชายหญิง การพัฒนาความเป็นปึกแผ่น ของครอบครัวและชุมชนตาม มาตรา 80(1) นอกจากนี้ ในจำนวนกฎหมาย 278 ฉบับที่ผ่านการ พิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในช่วงเดือนตุลาคม 2549-ธันวาคม 2550 มีกฎหมายหลาย ฉบับที่เอื้อต่อการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนหลายประการ เช่น พรบ.ส่งเสริมการพัฒนา เด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 บัญญัติหลักการพัฒนาเด็กทุกกลุ่ม โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ทั้งเด็กปกติ เด็กพิการ เด็กพิเศษ เป็นต้น
- **ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม :** สิทธิในกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่มีสถิติการร้องเรียนสูง เป็นลำดับแรกตลอดมา แม้ว่าจะมีการบัญญัติรับรองไว้ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 และใน มาตรา 255 ยังกำหนดให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีอิสระในการ พิจารณาคดี และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเที่ยงธรรม อย่างไรก็ตามจากการจับกุมผู้กระทำ

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จนทำให้รับบาดเจ็บสาหัส เสียชีวิต ก็มีปัญหาว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

- **ด้านสิทธิชุมชน** : รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ได้รับรองสิทธิของชุมชนตามมาตรา 66-67 ในเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งโดยชุมชนเองและโดยร่วมกับรัฐ คุ้มครองการใช้ประโยชน์ และผลกระทบจากโครงการหรือกิจกรรมที่จะเข้ามาดำเนินการในชุมชน และสิทธิในการฟ้องหน่วยงานให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ
 - การชุมนุมเพื่อรักษาสิทธิของชุมชนจึงเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ เช่น
 - การคัดค้านโครงการส่งท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย
 - การชุมนุมกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อคัดค้านการถมที่ป่าพรุ ในการใช้ขยายโรงงานถลุงเหล็กของ บริษัท สหวิริยา สตีล กรุ๊ป จำกัด
 - การคัดค้านก่อสร้างเขื่อนปากมูล
 - การคัดค้านก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานถ่านหินบ้านกรูด-บ่อนอก อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 - มูลนิธิสืบนาคะเสถียร คัดค้านการอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ก่อสร้างเขื่อนแม่วงก์ 388 กิโลเมตร จังหวัดนครสวรรค์-กำแพงเพชร
- **ด้านสถานการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้** : มีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มข้นกว่าพื้นที่อื่น โดยมีการประกาศใช้กฎหมายพิเศษอีก 2 ฉบับ คือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548 และ พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ.2457 ซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้เรียกร้องให้ยกเลิกการใช้บังคับกฎหมายพิเศษ 2 ฉบับตลอดมา และกระบวนการยุติธรรมของ 3 จังหวัด ก็จะไม่เสมอภาคกับพื้นที่อื่น เพราะให้อำนาจพิเศษแก่เจ้าหน้าที่ในการควบคุมตัวและสอบสวนนานกว่าปกติ ไม่แจ้งสถานที่ควบคุม ไม่ได้รับอนุญาตให้พบญาติ การควบคุมตัวและปฏิบัติต่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ไม่ได้มาตรฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ตลอดจนอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อีกทั้งมีการยกเว้นโทษแก่เจ้าหน้าที่รัฐในการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในการบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน นอกจากนี้ก็มีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เช่น การซ้อมทรมานระหว่างสอบสวน เป็นต้น
- **ด้านสิทธิสตรี** : แม้ว่าจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1445, มาตรา 1516(1) และพระราชบัญญัติค่าน้ำหนักามหญิง พ.ศ.2551 แล้ว แต่สังคมไทยก็ยังมีทัศนคติต่อผู้หญิงในแง่ที่มีความสามารถที่ต่ำกว่าผู้ชาย เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การดำรงตำแหน่งในระดับสูง ก็จะได้รับ การสนับสนุนน้อยกว่า รวมถึงโอกาสในการศึกษาในสถาบันทางทหาร
- **ด้านสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา และสุขภาพ** : สำนักงานประกันสังคมได้ขยายขอบเขตการรักษาโรคด้วยยาที่มีราคาแพงมากขึ้น เช่น ยาต้านไวรัสเอชไอวี ยากระตุ้นสร้างเม็ดเลือดแดงสำหรับผู้ป่วยไตวายระยะสุดท้าย เป็นต้น

4.3 แผนยุทธศาสตร์ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.2554-2559

1. พัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้มีสมรรถนะสูง เพื่อเป็นสถาบันหลักในการระดมพลังการขับเคลื่อนงานสิทธิมนุษยชนเป็นที่ยอมรับเชื่อถือของสังคมทั้งในประเทศและสากล โดยมีสิ่งที่จะดำเนินการคือ

- 1.1 พัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีสมรรถนะ มีแรงบันดาลใจ สร้างขวัญ กำลังใจ ในการดำเนินงานให้กับองค์กร
- 1.2 พัฒนากลไก ระบบต่างๆ และกระบวนการทำงานที่สนับสนุนภารกิจขององค์กรได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
- 1.3 ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นที่ยอมรับต่อสากลว่าเป็นองค์กรหลักที่เป็นอิสระในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบการปฏิบัติตามมาตรฐานและพันธกรณีระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชน โดยมีการขับเคลื่อนงานที่สอดคล้องประสานกับสากล

2. ระดมพลังภาคีเครือข่าย ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันศาสนา และภาคประชาสังคม เพื่อการสร้างสังคมสิทธิมนุษยชนร่วมกัน โดยมีสิ่งที่จะดำเนินการคือ พัฒนาเครือข่ายภาคี สนับสนุนการดำเนินงาน และความเข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในการร่วมขับเคลื่อนสังคมและยุทธศาสตร์

3. เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยมีสิ่งที่จะดำเนินการคือ

- 3.1 จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีหรือหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 สร้างความเข้าใจต่อสังคม และร่วมขับเคลื่อนผลักดันนโยบาย ตลอดจนสร้างบรรทัดฐาน

ทางสังคมในเรื่องสิทธิมนุษยชน

4. ให้ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงการคุ้มครองสิทธิทุกมิติ โดยมีสิ่งที่จะดำเนินการคือ

4.1 สร้างการเรียนรู้ จัดการความรู้ ให้การศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ความตระหนัก และค่านิยมด้านสิทธิมนุษยชนแก่คนในองค์กร ภาคีเครือข่าย และสังคมสาธารณะ

4.2 สร้างกลไกในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ การเข้าถึงสิทธิ การคุ้มครองสิทธิในพื้นที่เสี่ยง เช่น เรือนจำ สถานพินิจ สถานกักกันคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย สถานีตำรวจ ค่ายผู้ลี้ภัย โดรงพยาบาลจิตเวช เป็นต้น รวมทั้งประเด็นที่กระทบต่อส่วนรวมในวงกว้าง ตลอดจนประเด็นสำคัญที่ประชาชนให้ความสนใจ

4.3 พัฒนาการสื่อสารต่อสาธารณะเพื่อสังคม งานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติพฤติกรรมของสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมในวิถีชีวิต

5. บทสรุป

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเพิ่มอำนาจให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมากกว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 คือ สามารถฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย, เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองในกรณีที่มีผู้ร้องว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง ก็ทำให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองมากขึ้น เพราะประชาชนส่วนมากยังไม่รู้และเข้าใจในสิทธิของตนเอง เมื่อถูกละเมิดจึงไม่สามารถเรียกร้องให้เป็นไปตามสิทธิ บางส่วนที่ทราบก็เห็นว่าการเรียกร้องเป็นเรื่องที่ยุ่ยยาก เสียเวลา จึงไม่ดำเนินการ ปล่อยให้ถูกละเมิดต่อไป จนผู้กระทำละเมิดเห็นว่าสามารถกระทำได้

จึงเห็นว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ที่นอกจากจะคุ้มครองสิทธิประชาชนแล้ว ยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจรัฐไม่ให้ละเมิดสิทธิในทางอ้อมด้วย

บรรณานุกรม

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. **ชุดความรู้สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี.**
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอน 47ก 24 สิงหาคม 2550.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. **แผนยุทธศาสตร์คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2554-2559.** เข้าถึงได้จาก:

http://www.nhrc.or.th/2012/wb/img_contentpage_attachment/617_file_name_5654.pdf
อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. **สิทธิมนุษยชน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ : หลักสิทธิมนุษยชน
เรื่อง : คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในรัฐธรรมนูญไทย

จัดทำโดย
ดร. พงศ์ศักดิ์ สุขสันต์
รหัส เลขที่ 24

เอกสารวิชานี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ